

Matti Rautiainen, Emma Kostainen,
Tiina Silander, Päivikki Jääskelä ja Ulla Klemola

MUMMO PANNUHUONEESSA JA MUITA TARINOITA TULEVAISUUDEN KOULUSTA

Johdanto

Suomalaisen koulun hyvinvoinnin historia sai alkunsa ajatuksesta, että lapsella on oikeus ja mahdollisuus käydä koulua. Myös ilmaisen kouluruuan tarjoaminen mahdollisti ja edelleen mahdollistaa monelle nälkäiselle oppimisen edellytykset. Näissä molemmissa ratkaisuissa on ollut taustalla tarve vastata ajankohtaisiin ongelmiin mutta myös tavoite luoda parempi tulevaisuus.

Nykyisin tuota työtä kutsutaan skenaarion tai vision laatimiseksi. Tosin aikaperspektiivi on ajan saatossa lyhentynyt. Kun J. V. Snellman ja Uno Cygnaeus kävivät debattia Suomen koululaitoksen suunnasta 1850-luvulla, aikaperspektiivi oli pitkä. Nyttemmin kurkistetaan harvoin kauas tulevaisuuteen ja tyyppillistä on suunnata katse vain muutaman vuoden päähän.

Molempia aikaperspektiivejä tarvitaan, mutta nykyisin pitkän aikavälin visiointi jää marginaaliin ja sitä tehdään kouluissa todella vähän. Katsominen riittävän kauas, esimerkiksi sadan vuoden päähän, auttaa meitä

kasvatusalan ihmisiä keskittymään siihen, mitä pidämme tärkeänä ja mihin suuntaan koulua haluamme kehittää. Tällöin emme ole niin vahvasti sidoksissa nykyisyyden ratkaisuihin vaan voimme ottaa paremmin käyttöömme visioivan ja idealistisen puolemme – tulevaisuudessa kaikki on mahdollista. Skenaariotyö on samalla sekä työskentelymetodi että sisällön eli tulevaisuuden koulun luomista.

Näin on toiminut Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella toimiva Tulevaisuuden koulu -ryhmä, jonka työ alkoi yleisen skenaarion rakentamisesta ja on jatkunut sen täsmentämisenä. Olemme toimineet niin, että yleisistä periaatteista on johdettu käytännön sovelluksia, jotka puolestaan ovat tarkentaneet yleistä skenaariota. Artikkelin alaluvut ovat tämän työskentelyn tuloksena syntyneitä välähdyksiä tulevaisuudesta ja niiden taustalla olevasta skenaariosta.

Oppilaan tärkeälle tilaa

Hei mummo!

Mitä sinulle kuuluu? Minulle kuuluu hyvää. Koulussa on tosi kivaa, kun siellä saan tehdä niitä asioita, jotka on minulle tärkeitä. Sanoin viime kevään keskustelussa opettajalle, että minua kiinnostaa ihan tosi paljon avaruus, koska sain edellisenä jouluna kaukoputken joululahjaksi. Opettaja otti minun ja luokkakavereidenkin puheet vakavasti. Nyt oon saanu tutkia avaruuteen liittyviä juttuja ja moni minun kaverikin on kiinnostunut samasta aiheesta. Me kirjoitetaan yhdessä avaruusseikkailua sellasella ryhmäkirjoitusalustalla. Meinataan julkasta se jouluksi ja annetaan lahjaksi isille ja äiteille (tätä et saa paljastaa!). Samalla on opittu monta juttua linnunradasta, kun ollaan tutkittu, missä ne meidän seikkailun henkilöt asuu ja miten ne liikkuu planeetalta toiselle. Me saadaan myös tutustua muiden tärkeisiin juttuihin. Yks Laura on kiinnostunut muodista ja vaatteista ja se on suunniteltu tietsikalla kaikille meidän luokkalaisille mielettömän hienot asut. Se Laura taitaa tuntea meidät tosi hyvin, kun minulla on siinä sen suunnitelman kuvassa sellanen törkeän hieno avaruuspuku. Laura on käynyt aina kyselemässä meiltä avaruustiimiltä kaikkee avaruuden olosuhteista, millanen kangas kestää ja muuta jännää. Aika paljon on Nasan sivuilta haettu tietoa.

Koulun aloittaessaan ekaluokkalainen pursuaa intoa ja oppimishalua. Mukavinta koulussa ovat kivat kaverit ja uusien asioiden oppiminen. Kolmen neljän vuoden kuluttua jäljellä ovat edelleen kivat kaverit, mutta koulussa on tylsää. Oppimisen riemu ja kiinnostus ovat hävinneet. Kämpin ja Salmela-Aron mielestä suomalaiset oppilaat eivät koe koulua paikaksi, jossa viihdytään. Koulun ensisijainen tarkoitus ei toki ole oppilaiden viihdyttäminen. Kuitenkin koulun henkisillä ja fyysisillä rakenteilla on merkittävä rooli kouluviihtyvyydessä. Kyse on siitä, mahdollistetaanko oppijoiden kiinnostuksen kipinän roihahtaminen oppimisen paloksi.

Kun oppilas tutkii itselleen tärkeitä ilmiöitä, voi periaatteessa kaiken oppimisen rakentaa näiden kiinnostavien ilmiöiden ympärille. Tällöin opettaja ohjaa ja auttaa, antaa sytykkeitä ja vie oppilasta edelleen inspiraatiota ruokkiville tiedon ja kokemuksen lähteille. Kun oppilas kiinnostuu, hän alkaa etsiä tietoa ja osaa sitä myös kysyä niin vertaisiltaan kuin opettajalta. Koulussa kaikkien ei tarvitse opiskella yhtä aikaa samaa asiaa samalla tavalla. Oppilaan kiinnostukseen perustuva tutkiva ja ilmiölähtöinen oppiminen tekee työstä kiinnostavaa kaikille.

Koulusta käytävässä keskustelussa on lähestulkoon aina painottunut se, että oppimisen tulee olla oppilaslähtöistä. Kuitenkin opetus jakautuu hyvin pitkälti oppiaineittain, ja oppilaan vaikutusmahdollisuudet oppiaineen sisällä määrittävät opettajan antamien vaihtoehtojen pohjalta. Kun oppilailta itseltään kysytään heidän unelmiensa koulusta, toiveet ovat lopulta melko realistisia ja monet niistä täysin toteutettavissa olevia, kuten viihtyisä ja kodinomainen ympäristö, eväiden tuominen kouluun tai oman harrastuksen parempi huomioiminen. Kyse on siitä, kuunteleeko opettaja oppilaita ja kuinka hän haluaa käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan tarttuakseen oppilaiden toiveisiin. Usein pientenkin toiveiden ottaminen vakavasti johtaa suurten ja oppilaille merkityksellisten asioiden äärelle. Oppilas huomaa, että opettaja ottaa hänet ja hänen tärkeät asiansa todesta.

Kun koulutyössä mennään oppilaan kiinnostus edellä, sen varaan on mahdollista rakentaa hyvin merkittävä osa, todennäköisesti kaikki, niistä opittavista teemoista ja asioista, jotka on opetussuunnitelmassa määritelty. Opettaja on tällöin oppilaiden työ- ja opiskeluprosessien ohjaaja, ei niin-

kään opettaja sanan perinteisessä merkityksessä. Oppilaan kiinnostuksista lähtevä työskentely saattaa herättää opettajissa huolen siitä, että oppilaat eivät opi kaikkea oppimistavoitteissa olevaa. Mutta mitä opitaan, kun mennään opettajan ja kouluinstituution intressi edellä?

Koulutyö on pirstaloitunut 45 minuutin jaksoihin, joissa opettajan enakkoon työstämät aiheet vaihtuvat oppitunnista toiseen. Tällainen aikajänne ei mahdollista aiheeseen syventymistä eikä pitkäjänteistä työskentelyä. Tietyn oppiaineen näkökulmasta aiheesta voi muodostua selkeä ja holistinen kokonaisuus, mutta oppijan päässä eri aiheiden pintatieto muodostaa lähinnä sekamelskan, sirpaletiedon sillisalaatin. Oppimista ja ymmärtämistä tärkeämmäksi voikin tulla se, muistaako oppilas seuraavan oppitunnin aiheen, luokan sijainnin ja opettajan. Jos aikuisen työ olisi jäsentynyt oppilaan kokemusmaailman tavoin, ei työhyvinvointikyselyissä saataisi kovinkaan huikeita tuloksia.

Koulu on enemmän muiden kuin oppilaiden itsensä määrittelemä paikka. Onkin ihmeteltävä, mitä vaaraa olisi siinä, että oppilas vaikuttaisi opiskeltaviin asioihin itse ja saisi näin todennäköisesti eheän kokonaiskäsitteksen opiskeltavista ilmiöistä. Oppimisen kriteerinä tulee olla aikaisempaa enemmän opittavan asian tai ilmiön merkityksellisyyden kokeminen, ei niinkään tiedon totuudellisuus tai hyödyllisyys. Nykyisin opettajalla itsellään lienee selkein kuva opiskeltavista asioista: opettajan päänsisäinen mielikuva oppimisesta on ehjä, oppilaan ei. Tulevaisuudessa tällaiseen oppimispotentialiin hukkaamiseen ei ole varaa.

Koulu kiinnittyy yhteiskuntaan

Oltiin kavereiden kanssa tänään tosi pitkään kouluhommissa, kun ei maltettu lähteä. Me oltiin yhdessä tosi hienossa firmassa, jossa tehdään avaruusprojektia niitten ihan oikeitten "avaruusmiesten" kans (no joo, oikeesti ne on yliopistolta). Niitten lisäksi on mukana yks mediafirma, jossa me opitaan niiltä miten tehdään tyylikkääitä animaatioita maailmankaikkeudesta, et ikinä usko miten upeita ne on! Se koko hommahan alko siitä kun sun kanssa kerran mietittiin että millaista noilla muilla planeetoilla oikein on, voiko niissä asua? Muistatko mummo? Iida ja Vili innostu kans siitä kun puhuin niille koulussa. Ope vinkkas, että me voitais tutkia sitä asiaa yhdessä ysiluokkalaisten kanssa kun niillä on se avaruusjakso menossa. Nyt meiltä on tosi siisti jengi tekemässä tätä projektia. Oikeastaanhan sinäkin olet tässä mukana, me voitaskin tulla sitten näyttämään se projekti sinne sun vanhainkodille! Iskä oli ihan käpynä kun meni taas pitkään jossain "kartalla", se ei tajua että kouluhommissahan me on oltu siellä mediafirmassa.

Uuden oppiminen on innostavaa ja motivoivaa silloin kun opittava asia on oppijalleen merkityksellinen. Esimerkiksi perinteinen opetus ei sytyttänyt poikien mielenkiintoa englannin kielen oppimiseen, mutta nettipelit innostavuudessaan loivat monille pojille riittävän vahvan halun työskentelelyyn. Näin tavoitteiden saavuttaminen ja oppiminen tapahtuivat kuin vahingossa. Vapaa-ajalla oppijat hankkivat uusia taitoja, joita he eivät välttämättä tunnista oppimiseksi. Myöskään vapaa-aikamaista koulukontekstissa tapahtuvaa oppimista ei koeta oikeaksi oppimiseksi – ehkä siksi, että tällainen oppiminen on hauskaa.

Kuulu informaalin ja formaalin oppimisen välillä on kasvanut. Koulu irrottautuu liiaksi muusta maailmasta, eivätkä siellä opitut tiedot ja taidot yhdisty oppijan muuhun elämään. Tieto jää pirstaleiseksi ja irralliseksi käyttökonteksteistaan. Onko tällaisella kouluinstituutiolla enää paikkaa tulevaisuudessa?

Tulevaisuudessa oppimista leimaa kaikkiallisuus, irtaantuminen luokahuoneesta ja koulurakennuksesta. Voidaankin sanoa, että koulu on kaikkialla ja kaikki ympäristöt ovat oppimisympäristöjä. Mobiilitekнологia luo uudenlaisia virtuaalisia oppimisympäristöjä ja antaa mahdollisuuksia oppimisen aikaperspektiivin uudelleen määrittelemiselle. Opettajat myös hyödyntävät rohkeammin nuorten elämisaailmaa sisällöllisenä

inspiroitumisen lähteenä ja oppimisen kontekstina. Tulevaisuuden koulussa opettaja on uuden haasteen edessä, sillä oppimisen polku on ennalta viitoittamaton ja todennäköisesti sisältää myös opettajille vieraita asiantuntijuuden osa-alueita. Opettajan ei tarvitse kuitenkaan pärjätä yksin eikä hallita kaikkea. Erilaisten oppimisympäristöjen integroinnissa hyödynnetään organisaatorajat ylittävää yhteistyötä, ja kouluoppimiseen sidoksissa olevien asiantuntijuuksien kirjo laajenee.

Luottamus rakentuu vuorovaikutuksessa

Mun kaveri Saku oli yks päivä aika allapäin. Kysyin, että mikä sua vaivaa. Ope oli sanonu sille, että se ei ollu tehny sen juttuja silleen fiksusti. Saku oli sitten nolona, kun oli tajunnut sen itsekin. Kun me saadaan päättää aika paljon itse mitä tehdään, niin Saku oli kuulemma vaan pleikannu koko ajan. Nyt sitä Sakua harmittaa aika lailla, mutta me sanottiin sille, että vielähan tässä on koko kevät aikaa. Siitä se kyllä piristyi ja otti heti yhen dokumenttijatun hoitaakseen.

Tulevaisuuden tavat opiskella ja tehdä työtä tarjoavat yhä vähemmän valmiita malleja tai rakenteita, joihin tarvittaisiin suorittajia tai toteuttajia. Uuden oppiminen ja työn tekeminen perustuu entistä enemmän itse tai yhdessä rakennettujen ideoiden varaan. Kun oppilas käy koulua, luultavasti ei ole vielä olemassakaan sitä työtä tai alaa, jossa hän tulee työuraansa tekemään. Työtä tehdään merkitysperspektiivissä, jossa yhteisen ymmärryksen ja merkitysten rakentaminen vuorovaikutuksessa on olennaista.

Tulevaisuudessa osaamisen saavuttamiseksi tarvittava opiskelutapa vaatii sekä oppilailta että opettajilta vastuullisuutta. Vastuun saamiseen ja antamiseen tarvitaan luottamusta monella tasolla. Ensinnäkin luottamusta tarvitaan opettajien välillä siihen, että oppimisprosesseja voidaan toteuttaa hyvin eri tavoin. Kaikkien ei tarvitse opiskella tai opettaa asioita samalla tavalla. On tyyppillistä, että valtavirrasta poikkeava tapa toteuttaa koulutusta herättää epäilyjä ja paremminkin tyrehtyttää koulutuksen kehittämiskeskustelua kuin toimisi opettajayhteisön inspiroijana ja kehittymisen ylläpitäjänä. Se, että keskustelua erilaisista koulutuksen kehittämisen ide-

oista käydään vähän, ei synnytä luottamusta opettajayhteisössä. Luottamus ei synny itsestään, vaan se vaatii antautumista vuorovaikutukseen: ihmiset jakavat tietoa yhteisesti yleensä vain silloin kun he luottavat toisiinsa.

Toiseksi vastuun oppiminen edellyttää oppilaaseen luottamista. Oppilaan on itse saatava koetella, millainen on hänen kykynsä toimia yhteisössä, jossa oppiminen perustuu pitkälti omiin valintoihin ja ratkaisuihin. Jos oppilaalle ennalta määritellään, mitä pitää tehdä, ei vastuuta tarvitse ottaa eikä sitä myöskään opita. Kun vastuuta jossain myöhemmässä vaiheessa tarjotaan, siihen ei osata suhtautua. Työelämässä ohjeiden antamisen ja saamisen aika on ohi: vastuun ottamiseen ja kantamiseen pitää kasvaa jo koulussa. Luottamus on ilmiönä haavoittuva, sillä luottamuksen antaminen ja saaminen sisältävät aina riskejä. Luottamus on altis väärinkäytöksille. Siksi vuorovaikutus ja keskusteleminen oppilaan kanssa ovat avainasemassa luottamuksen syntymisessä.

Kolmanneksi oppilaiden on opittava luottamaan toistensa erilaisiin tapoihin opiskella ja tehdä työtä. On luonnollista, että niin lapset kuin nuoret vertailevat toistensa tekemisiä tai tekemättä jättämisistä. Esimerkiksi se, että joku jättää tekemättä tai joku tekee enemmän kuin pitäisi, on olennainen oppimisen paikka. Kenen kannalta on eduksi tai haitaksi, jos joku jättää tekemättä ja näin ”pääsee vähemmällä”? Tai mitä on ”enemmän tekeminen”? Jälleen keskustelu avaa mahdollisuuden ymmärtää vastuun ottamisen merkitystä ja luottamuksen syntymistä.

Opettajan aika

Ensi viikolla meidän ope tapaa meitä kaikkia. Ja ajattele mummo, meille on varattu aikaa puolitoista tuntia, niin ope kertoi. Me molemmat mietimme etukäteen kolme teemaa, joista halutaan jutella. Mukaan voin pyytää muitakin, jos haluan, mutta aika on periaatteessa varattu minulle ja opettajalle. Mietin vähän ottaisinko Vilin mukaan, kun me tehdään näitä koulujuttuja niin paljon yhdessä. En ole vielä päättänyt. Keväällä kokoonnutaan open kanssa uudelleen ja katsotaan, mitä asioille on tapahtunut, ja samalla saa taas puhua siitä, mistä minä tykkään ja mikä on tärkeää.

Viime aikoina vertaisoppimisen ja -tuen merkitys koulussa on kasvanut. Oppilailta odotetaan yhteistä toimintaa ja ratkaisuja omana ryhmänään, ilman opettajaa. Vertaisoppimisen kehittäminen onkin tärkeää, mutta sen ei tulisi merkitä opettajan ja oppilaan suhteen kaventumista. Suomalainen kouluyhteisö on opettajavetoinen, eikä siinä juuri ole muita aikuisia tai he jäävät usein etäisemmiksi, esimerkiksi toimistohenkilökunta, siistijät, keittolan henkilökunta ja talonmies. Näin ei tosin ole aina. Tiedämme monta elämäntarinaa, jossa koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvasta ihmisestä on tullut ratkaiseva tuki elämän tärkeillä hetkillä. Aikaa oppilas viettää kuitenkin eniten opettajan kanssa, joten tästä näkökulmasta tärkein aikuinen koulussa on opettaja. Kun vielä mietitään, kuinka ison osan lapsen koko valveillaoloajasta tuo suhde vie, opettaja-oppilassuhteella todella on väliä.

Useiden tutkimusten mukaan lapset kuitenkin kokevat koulussa, ettei opettajalla ole hänelle riittävästi aikaa. Oppilaat puhuvat kiireestä ja liian suurista opetusryhmistä kuvatessaan ja selittäessään kokemustaan koulusta. Samaa sanovat opettajat. Pelkästään oppilasryhmiä ja opetusta muuttamalla tilanne ei kuitenkaan ratkea. Kansakouluuikaan suhteutettuna ryhmäkoot perusopetuksessa ja lukiossa ovat pienentyneet, mutta samalla ovat kasvaneet oppimiselle asetetut tavoitteet. Sen sijaan koulussa toteutettava aikarakennelma on pysynyt melko staattisena.

Uudenlainen toiminta vaatii koko koulun muuttumista niin että käytävissä olevaa aikaa jaetaan tarvittaessa uudella tavalla ja koulu alkaa toimia yhteistoiminnallisemmin. Lisäresursseja tähän ei tarvita, vaan uusjako.

Kuinka mahdollistetaan pitkät opettajan ja oppilaan väliset keskustelut? Opettaja tarvitsee viikon aikaa keskusteluille, ja tällöin oppilaat työsken-

televät jonkun muun opettajan kanssa. Toinen opettaja ei kuitenkaan toimi yksin ryhmän kanssa, vaan opettajaryhmä vastaa suunnitellusti isommasta oppilasjoukosta. Ajan uudelleenjärjestelykään ei itsessään riitä, vaan on muutettava koko käsitystä siitä, miten opettajan työtä tehdään. Kaikki ei tarvitse koulussa opettaa koko ajan luokkaa, vaan osa opettajista voi tehdä muuta, kuten viettää kiireetöntä aikaa ainakin hetken kunkin oppilaansa kanssa.

Mummo pannuhuoneessa

Olin aamulla todella huonolla tuulella, eikä tämä ollut ensimmäinen kerta. Iskän ja äidin kanssa tulee riitaa lähes kaikista asioista, mutta tänään oli erityisen huono aamu, ja sen huomasi opettajakin. Sovittiin, että käyn pannuhuoneessa vähän rauhoittumassa. Onneksi on tuo pannuhuone.

Suomalaisen koulun aikuisgalleria rakentuu tiukan ammatillisen kehyksen varaan. Aikuiset toimijat ovat poikkeuksetta ammattinsa edustajia, eikä muita aikuisia nähdä koulussa kuin vierailijoina. Koulumme eetos perustuu vahvan asiantuntijuuden ajatukseen, jolloin eteen tulevat ongelmat tai ratkaistavat asiat kuuluvat asiantuntijoille. Osin järjestelmä perustuu myös työvoimapolitiittiseen järjestykseen. Klaaniin kuulumaton työntekijä tai vapaaehtoisesti työskentelevä on uhka työpaikkojen säilymiselle. Taustalla on toki myös koulun syvä kulttuurinen mielenmaisema, jossa on totuttu toimimaan yksin, ja myös yhteiskunnallinen lupaus siitä, että järjestelmä pitää huolta lapsistaan. Vapaaehtoiseen turvautuminen tuntuisi paluulta näkyvään luokkayhteiskuntaan, jossa heikompien auttaminen on hyväosaisten empatian ja auttamishalun varassa.

Entä jos asiaa ajatellaan toisin päin eikä institutionaalisesti? Eläkeläisten määrä Suomessa kasvaa, ja yhä useampi heistä on erittäin hyvässä fyysisessä ja henkisessä kunnossa. Osa kaipaa kuitenkin elämäänsä sisältöä ja merkityksiä. Heidän kokemuksissaan olisi myös ammennettavaa nuoremille sukupolville. Nuori puolestaan ei välttämättä ole valmis avautumaan ja antamaan huoliaan asiantuntijoiden käsiteltäväksi. Vaikka luot-

tamus julkiseen valtaan on Suomessa huippuluokkaa verrattuna moneen muuhun maahan, se ei ulotu kaikkiin yksilöihin. Kaikki asiantuntijatkaan eivät ole nykyoloihin tyytyväisiä. Opettajat kokevat olevansa ylikuormitettuja, ja erityisapua, kuten kuraattorien ja psykologien palveluita, saa välillä vasta liian myöhään.

Ajatuksemme pannuhuoneesta tulee englantilaisen Jack Huntin koulun sovelluksesta, jossa koulun yhdessä isossa huoneessa eläkkeellä oleva ihminen on päivän ajan paikalla. Huoneeseen passitettiin keskustelemaan niitä nuoria, joilla oli ongelmia koulunkäynnin kanssa. Passitus mummon tai vaarin juttusille oli merkki siitä, että seuraava vaihe on tiukempi puuttuminen asioihin. Koulun rehtorin mukaan monen nuoren tapauksessa vakava keskustelu kokeneemman ei-viranomaisen kanssa oli auttanut. Asenne ja käyttäytyminen koulussa olivat muuttuneet toivottuun suuntaan.

Englantilaisen yhteiskunnan ja koulunkäynnin tilanne on toki erilainen kuin meillä Suomessa, ja siellä toimintaa kohdistetaan niihin, joista ollaan eniten huolissaan. Meidän oloihin sopisi paremmin paikka, jonne ohjataan arkisissa tilanteissa silloin kun opettaja ja oppilas katsovat tarpeelliseksi tehdä jotain, jotta oppilaan opiskelukyky ja -tunne voivat palautua. Pannuhuoneitahan on ikiaikoja käytetty myös tässä tarkoituksessa. Jos joku halukas voisi auttaa näissä tilanteissa asettumalla keskustelukumppaniksi, mille se olisi uhka?

Rippituolissa

Yhtenä päivänä koulussa en oikein tiennyt, mikä minulle tuli. Alkoi itketä ihan hirveästi ja pyysin opettajalta lupaa käydä puhumassa tuolilla. En tosin paljoakaan silloin puhunut, lähinnä itkin. Olen tätä vähän miettinyt, että se paha mieli taitaa tulla siitä, kun en ottanut yhtä Petteriä mukaan meidän juttuihin ja kun me on sovittu kavereiden kesken, että ketään ei saa jättää ulkopuolelle. Kaverit yrittivät sanoa minulle, että niin ei saa tehdä, mutta en tiedä mikä minuun meni. On vähän noloa mennä pyytämään anteeksi, mutta meinaan sen tehdä kuitenkin. On muillekin sattunut tällaista.

Nykyisin puhutaan paljon siitä, ettei koulu pysty kilpailemaan nuorten ajasta ja kiinnostuksesta. Tätä on käytetty selityksenä muun muassa sille, että oppimistulokset koulussa ovat heikentyneet. Toisaalta voi kysyä, kuinka tärkeä rooli koululla on ollut tähän saakka. Institutionaalisesti se on ollut kenties tärkeämpi, mutta entä oppilaiden mielessä? Kuinka hyvin edes tunnemme tuon mielen?

Non scholae sed vitae discimus. Emme opiskele koulua vaan elämää varten. Klassisen lauseen paikkansa pitävyyttä voi tarkastella miettimällä, kuinka hyvin koulu valmentaa meitä elämää varten ja missä asioissa sen pitäisi niin tehdä. Suomalaisessa koulussa intellektuaalisen autonomian eli riittävien tietojen ja taitojen saamista on pidetty erityisessä arvossa, mistä kertoo oppilaidemme menestys kansainvälisissä arviointitutkimuksissa. Taloudellisen autonomian asema oli pitkään merkittävä, ja sitä on jälleen haikailtu kouluun, kun nuorten kyvyssä hoitaa talouttaan ilmenee yhä enemmän vaikeuksia. Kolmas merkittävä tavoite koulullamme on ollut kehittää kansalaisten yhteisöllistä henkeä ja vastuunottoa muistakin kuin itsestä. Samanaikaisesti peruskoulun henki kehittyi hyvin yksilölliseksi, koska palkkio tulee lopulta arvosanoina yksilön menestymisestä oppiaineissa.

Oma lukunsa ovat ihmiselämän tärkeät kysymykset ja hetket, joissa tarvitaan monenlaisia elämän taitoja. Elämän isoissa kysymyksissä, kuten pyydettyä ihastusta treffeille tai tärkeän ihmisen kuoleman edessä, koulun opit ovat harvoin läsnä, ja jos ovatkin, ne pyrkivät monesti rationalisoimaan tunnetta ja kokemusta.

Koulun tehtävä ei ole toimia opaskirjana treffeille, mutta koulun tehtävä olisi auttaa oppilasta elämään niiden tunteiden kanssa, joita elämän ilojen ja surujen kirjo meissä aiheuttaa – ja myös ymmärtämään näitä tunteita. Tunteista oppimista tapahtuu oppisisältöjen opiskelun yhteydessä eri oppiaineissa, mutta koulun rakenteeseen tulisi luoda enemmän mahdollisuuksia antaa ääntä oppilaan tunteelle. Monesti ääneen puhuminen riittää. Rippituoli on käytännön sovellus tästä ideasta.

Oppilas voi tulla rippituoliin puhumaan. Seinän toisella puolella näkymättömissä on aikuinen, joka kuuntelee. Kuuntelijalla on puheoikeus vain, jos oppilas niin haluaa. Rippituoli on lähinnä paikka puhua jollekin, ei niinkään saada vastauksia tai suoraa apua. Kuuntelijalla tulee kuitenkin olla taito ohjata tarvittaessa oppilasta eteenpäin, jos tilanne sitä vaatii.

Mutta mummo, kun me haetaan sinut taas meille, niin voidaan katsoa yhdessä sillä kaukoputkella ja kertoa hassuja juttuja, vai mitä? Minulla on taas menossa nikkarointityö, joissa tarvitsisin sinua pitämään laudasta kiinni. Siitä valmistuu jännä koulu. Oletko koskaan ajatellut, että kouluun voisi mennä liukumäkeä pitkin? Tai että koulu voisi olla kuin iso Rubikin kuutio, jossa huoneita voisi vaihtaa tilanteen mukaan. Rubikin kuutioon taas voisi nousta liukuportaita pitkin. Näin kerran kuvan isosta pallosta, jonka sisälle ihminen pystyi nousemaan tikkaita pitkin ja sieltä sisältä näkyi kiva tunnelma. Tuollaisia ajatuksia olen pyöritellyt mielessäni nikkarointihommissa.

Eipä sitten muuta. Toivottavasti nähdään pian!

Terveisin Onni